

✂ **מלחמת חרבות ברזל**

ירושלים בתום שנה אזורית מלאה למלחמה

1 לצד הלחצים שהפעילו גורמים שונים כרש"פ וגורמי אסלאם קיצוני על הכנסיות להצניע את החגים הנוצריים בירושלים ובית לחם, סבלו סוחר העיר העתיקה, בדגש על המסחר תלוי התיירות, גם מתופעת ההיעדרות המתמשכת של קהלי צרכנים שונים מרחובות השוק. בנוסף להיעדרות תיירי הפנים והחוץ, המאפיינת את תקופת המלחמה, קיימת תופעה מתמשכת לאורך שנים, ההולכת ונעשית מקיפה יותר עם תחלופת הדורות – הימנעות תושבי ירושלים הערבית עצמם מחנויות העיר העתיקה ככלל. הצעירים מדירים את רגליהם מחנויות אלה, הנתפסות בעיניהם מיושנות ולא שייכות. אוכלוסיית הלקוחות הוותיקה הולכת ונעשית לא רלוונטית, והדור הבא מוצא את יעדי הצריכה שלו בקניונים – בכל רחבי העיר – ובחנויות המודרניות יותר.

2 אוכלוסיית העיר העתיקה עצמה הולכת ומזדקנת גם כן. הצעירים המתבגרים אינם מוצאים את מקומם בין החומות, הן מסיבות חברתיות והן עקב מגבלות המגורים – עקב אפס בניה, למעשה – במקום. זה, בנוסף להיעדר כח קניה מהשכונות המזרחיות שמחוץ לחומות, מחמיר עוד יותר את מצב היקף הסחר, ההולך ומצטמצם.

3 בעיה נוספת המשפיעה על המצב, היא העובדה שלמעט הרובע היהודי – רבעי העיר העתיקה האחרים לא עברו שיפוץ מקיף מאז השחרור ב-1967. נעשו שינויים נרחבים באזורי המסחר, כולל שיפור תשתיות, אולם ככלל, לא בוצעו עבודות בהיקף בו בוצעו ברובע היהודי, מה שמותיר את רוב חלקי העיר העתיקה לא אטרקטיביים ולא נגישים.

בשונה, למשל, משוק מחנה יהודה ששינה את פניו כמעט לחלוטין והפך ממקום קניות בסיסיות לכלל התושבים, למרכז בילוי הפונה במיוחד לאוכלוסיות צעירות ולמבקרים מבחוץ.

4 מספר חדרי המלון בשכונות המזרחיות הצטמצם בעשרות אחוזים (על פי הערכות מסויימות – בכשליש) מאז שחרור העיר. בתי מלון רבים הפכו בנייני משרדים או בתי ספר (במענה למצוקת הכתות ולקושי לבנות מבני בתי ספר חדשים בשכונות אלה) והדבר משתלב במצוקה בהכנסות מתיירות, ענף שהיווה גורם מרכזי בחיי הכלכלה והמסחר בעיר (כ-30% מהגברים וכ-8% מהנשים דוברי הערבית בעיר הועסקו בתחומי מסחר, שירות, אירוח והסעדה בירושלים, הנכללים, משיקים או מושפעים מענף התיירות, בשנים שלפני המלחמה – נתוני מכון ירושלים).

5 נוסף לכל אלה – תופעה שלא היתה מוכרת לפני המלחמה נרשמה, וככל הנראה גוברת, בחג המולד השני ברצף בתוך המלחמה: נוצר רושם בשכונות המזרחיות כי כל מי שיכול להרשות לעצמו (ומטבע הדברים מדובר בבעלי פוטנציאל הוצאות ורכישות גבוה יותר) – נסע לחו"ל בתקופת החגים הנוצריים וכך, נרשמה כגיעה נוספת על כל המנויות לעיל. מדובר לאו דווקא בצעירים, אלא משפחות שלמות שערכו את הבילוי או את החופשה המשפחתית בתקופת החופשה מחוץ לירושלים ומנעו כח קניה נוסף, במוצרים, שירותים ובילויים, מהסוחרים ובעלי העסקים בעיר הערבית בעיקר.

לסיכום – ירידת קרנה של העיר העתיקה היא מעין מעגל קסמים: היא מושפעת מתופעות חיצוניות לה, אך גם יוצרת את חלקן והשורה התחתונה הכפולה, הזדקנותה של העיר והדרת רגליהם של בעלי כח הקניה ממנה, דוחקת אותה עוד יותר לשולי החיים בירושלים. כבעבר, אך אולי בולט עוד יותר על רקע חולשה זו – מה שנותר לעיר העתיקה להציע, הם המקומות הקדושים, שליחס לא נס ובעבר היוו זרז בדוק ומנוסה להנעת תהליכים, בעיקר שליליים, על ידי גורמים בעלי עניין. גורמים כחמאס ותורכיה, בגיבוי שקט אך רב עוצמה כלכלית מקטאר, רק ממתנים לוואקומים מסוג זה כדי למלא את החלל ולבטס את הדומיננטיות שלהם בירושלים.